

amenință totu-de-ună (după ce se va fi finit treb'a cu Cehii), și că concesiunile date până acum naționalităților d'în Ungari'a voru fi exploatate eventualmente prin centralistii victoriosi contra dualismului.

Înainte de toate este de lipsă una impacare cu popoarele d'în Cislaitani'a, pentru că fără de periclitarea independenței politice a Ungariei se potemu satisfacese „justelor” pretensiuni ale naționalităților d'în Ungari'a.

Dreptu că în Ungari'a încă există unu partitu nestesibilu alu magiarilor, care asta-di nu voiesce încă a audi de nici ună concesiune în această direcțiune, care înse după impacarea popoarelor d'în Cislaitani'a ar' potè se devina mai flexibilu, cu atât mai vertos, că ună mare parte a opusitiunii „naționali” d'în Ungari'a (precum Saviu d'în nordu și sasiu d'în Transilvani'a) ar' potè se fia escontentata fără vatemarea constituțiunii magiare.

Asta-di, la redeschiderea dietei magiare, aflăm de oportunu a atrage atențiunea deputaților asupra neindestulirei d'în ce în ce mai intensive a Sasiloru d'în Transilvani'a, a carei-a delaturare zace atât în interesulu justitiei cât și în alu prudintiei politice.

Există în Transilvani'a ună mica partitură română, carea nu se pote multumi, că ei ca speculează la disoluțiunea Austro-Magiare și se lasă a fi nebuni prin agitatori neconșiențiosi d'în țier'a vecina (d'în Romani'a? Red. Fed.)

Aliații naturali ai Magiarilor contra acestei partite mici, înse entusiasmate, sunt Sasiu d'în Transilvani'a, cari au unu interesu chiaru atât de viu pentru sustinerea totalității imperiului, ca-si noi. Sasiu, Magarii și Secuii aliați, formează ună putere intelectuală și materială atât de preponderantă în Transilvani'a încât această putere face posibilă guvernarea liberală și constituțională a acestei țiere, pre lângă toate elementele destructive de acolo, fără se fia de lipsă întrebuintarea unor mediu-locu extraordinarie.

Acestu scopu importantu politicu pote fi ajunsu de către diet'a magiara prin multumirea pretensiunilor sasesci.

Ce voiescu Sasiu?

Nimicu, decâtu că drepturile și libertățile loru municipale confirmate, cari încap forte bine în cadrulu constituțiunii magiare, se fia sustinute și respectate. Dacă unu poporu a detorit candu-va recunoștința unui altu poporu, acestu-a este poporul magiaru față cu poporul sasescu.

Cum că Transilvani'a, eschisa d'în lumea civilizată, nu se afla asta-di în starea Bulgariei și a Bosniei, această nu se pote detori de către Sasiloru, cari au edificat cetăți, au infintiatu școli și au creatu forme administrative de guvernare. Sasiu au cercetat școlile Germaniei și au datu Magiarilor invetiatori, și fără de Sasiu, magnații d'în Transilvani'a aru stă pre nivoulu capiloru muntenegrini.

Dreptatea, recunoștința, prudintia politică, toate se intranescu pentru a indemnă pre diet'a magiara ca se multimescă dorințele Sasiloru d'în Transilvani'a și se aviseze pre ministrulu de interne, că nu institutiunile confirmate ale loialului poporu sasescu, ci unu altu obiectu trebuie se-i servescă de teren, unde se-si implinescă dorința sa de nivelare.

Magnații, prelații, economii comitatense, desprețuiri lucrătorilor, neglegerea casetoriei civile, și ună multime de alte obiecte sunt destule chiaru și pentru unu talentu atât de mare ca alu baronului Wenckheim, ca se și cercetă așezarea terenulu pentru a se impleni dorința sa de nivelare. Până aci Dlu conte Nicolau Bethlen.

Trbuie ore se indegăm, că sub „Sasiu, Magarii și Secuii aliați” vedemu reimprospetată infernală alianță veche, numită „Unio trium nationum”? Pre această cale pretindu Magarii a fi liberali și constituționali? Are Dlu Bethlen unu lecu de umanitate, dacă nu se știe că a ni mai țienă asta-di unu limbăgiu, care nu este demnu decâtu de timpurile tiraniei?

Dlu Bethlen, pentru a potè casegă mai multă valoare cuvintelor sale, se folosește chiaru și de armă calumniei, dându că Romanii d'în Transilvani'a calculează la disolverea Austro-Magiare. Nu Romanii sunt acei, crede-ne, Dle conte, cari lucrează la distrugerea Austriei, ci au doveditu și dovedescu și asta di contrariulu: în 1848, 40,000 de Romani și-au versatu sangele pentru tronul și pentru patria; asta-di ei suferu nedreptățile cele mai mari în speranța că nu voru dură până în eternu Poporul romanu d'în Transilvani'a este acelu poporu loialu, care amătu de voi chiaru și în dreptulu său celu mai

naturalu de a se exprime dorințele sale, nu revoltează, ci suferă cu ună abnegațiune într'adeveru eroică. — Ce mai voiti? Voiti a estirpă de pre față pământulu pre acestu poporu? Inganfarea voastră nu încap nece chiar' de umilirea lui ce o suferă cu ună virtute atât de admirabilă?

Decă magarii, pre cari Dlu Bethlen i infătisează că în ca p a b i l i d e c u l t u r a, detorescu Sasiloru ună recunoștință atât de mare; ore câtă trebuie se fia recunoștința Sasiloru și a Magiarilor către Romanii d'în Transilvani'a, cari i-au primitu cu ospitalitate și li o dau încă și asta-di?

Deci, Dle conte, se nu esimnă afara d'în minte, înainte de a contă la mintea cea de pre urma a Romanului.

Ce-va despre calea Imperatului.

Diariile ostrungurese se ocupa de calea imperatului la solemnitatea deschiderei canalului de Suez. Se dăce, că Majestatea Sa n'ar fi voindu se parascescă imperiulu, până ce nu va fi convinsu, că raportele de a casa remană în celu mai favorabilu ecilibriu. Dorim, se vedemu realizată frumosă intențiune a Majestății Sale.

În legătura cu această faimă ună foia magiara publică telegramul următoriu: „Imperatul și-a espresu dorința, ca impacatiunea cu Boemia se înceapă înainte de plecarea Majestății Sale către orientu. Și d'în această cauză s'aru formă unu ministeriu de transacțiune. Posesorii mari ai Boemiei au dechiarat că, sub acesta condițiune, sunt gata se mediu-locesca impacatiunea. Conte Andrássy este de-o cam dată pentru sustinerea statului quo, și se nisuesce a înduplecă pre ministrul Giskra și Herbst, se dăce Boemiei și Galitiei concesiuni, și estu-modu se încungiure criza ministeriale.”

Ba se afirma, că negociațiunile aru fi începute degiă, și curgu, în ascunsu, între Viena și între capii partitului boemu. Dar' d'în ministri menționați în telegramul premis se lega cu mâni cu picioare de constituțiunea d'în Decembrie.

„Nu garantăm despre adevărulu acestor faime bizare — dăce ună foia — le registrăm înse dreptu dovă, că deslegarea cestiunii boeme deveni ună necesitate ardiatoriă, și că în cercurile guvernamentale încă s'aru convinsu acum odată despre această necesitate.”

Amu veditu elatenandu-se tronulu Habsburgilor și amu veditu pre Romani versandu-si scumpu sangele lor pentru sustinerea acestui tron.

Amu veditu, cum după unu vitregu absolutismu și după unu provisoriu langedu, se făc pace între tron și dusmanii lui, candu acesti-a cucerira grația și buna voința acelu-a, în detrimentulu celorlalte popore ale imperiului. Vedemu adă recunoștința necesitatei imperative de a se impacă cu Boemii și Polonii, și ne bucurăm de acestu progresu.

Despre Romani? nu este asta-di vorba. „Der Mohr hat seine Schuldigkeit gathen, der Mohr kann gehen.” Acestu a este celu mai nimeritu și celu mai practic proverbu de grațitudine nemțișcă. Romanulu trebuie se lu precăpă bine pentru a se potè orientă nu numai în presența ci și în venitoriu.

B.

Despre rescolă Dalmatianiloru cetim telegramul următoriu: „Cattaro, 15 oct. Masa rescolatiloru stă între Castelnuovo și Risano. Puterea lor nu este deplină cunoscută. Fortăreața Dragal și tunari'a de Cerkvice sunt încungiurate de rescolati bine provisionati. Garnisonul acestoru doue locuri se sustienu eroicesce. Principele Muntenegrului observa ună conduită loială. Muntenegreniloru li este oprita comunicațiunea cu rescolati.”

După alte seiri 9000 rescolati înarmați stau în față a 12000 soldati. Cauza rescolă se dăce a fi nouă lege de așezare. Muierile și copiii rescolatiloru au capetatu concesiunea de a trece pre teritoriulu muntenegrinu.

Fructele sistemului dualisticu încep a se coc.

În cauză Tofaleniloru

Cetim în „Hon” de la 15 octovru: „Mai multe diari magiare și germane publică în dominec'a trecută unu telegramu, de alu caru cuprinsu s'aru scandalizatu toti acei-a, în a caror inimă nu s'aru stensu schinteua sentiului de umanitate. (Aci urmează telegramul publicatu și în „Federatiunea.”)

Nimene nu și-a potutu esplică acestu telegramu, toti au întielesu înse, că în acelu-a este vorbă despre ună neumanitate unică în felulu său.

„Magyar Polgár” aduce adă următorulu telegramu clarificativu: „Procederea în cauză Tofaleniloru este normală: tribunalulu a esecutat, pre basă sentinței tablei septemvirale, esposesiunarea, era dirigatori'a politică a mediu-locitu, pre temelulu unui concludu alu ministrulu de interne, respunderea restanțelor prestațiilor urbariale. Baronulu Apor este aplecatu și acum se li redă în arenda anuale fondurile respective, și se li ierte ună parte d'în restanțele prestațiilor; dar' omenii, sedusi (?) prin reu voitorulu lor, nu voiescu a se impacă, cu toate că multi erau aplecăți mai înainte se se impacă. Esecutarea sentinței supreme este apesatoriă, ce e dreptu, dar' nu este nedreptă, urmădă d'în însă-si natură lucrulu. Cerbiciloru aduse pericululu asupra capetelor lor; fiindu că se nu și-au preceptu intereselu său n'au voitu a le precepe. Între atari împregiurări nu li se pote ajută; pentru că nimene n'are dreptulu de a suspende sentința tablei septemvirale și concludese ministeriului.”

Este departe de noi voința de a luă sub discușiune ună cestiune decisă degiă chiaru și în forulu supremu, cuvenința nu ni aru permite, dar' nece n'avemu via nece modru, se facem această, fiindu că n'avemu la mână documinte, pre basă caror-a tablă septemvirale confirmă ună sentință, carea îndreptătesc pre celu ce a castigatu, se essegueze de la celu judecatu chiaru și cele mai neccessarie obiecte, cari sunt scule, prin lege, de esecutiune

Telegramulu primu înse spune că s'aru intemplat estu-modu, era telegramulu clarificativu nu demintiesc nece cu ună literă cuprinsulu telegramulu primu.

Înse, domniloru, aci nu este vorba despre acea, că ore justă e, se corespunde ore legiloru positive procederea de a ocupa în faptă unu bunu, ună avere, adjudicata prin ună sentință judecătorească, rădăcătă la valoru de dreptu?

Nimene nu pote se nege acestă.

Potu fi înse împregiurări, între cari aplicarea pură a dreptulu devine cea mai mare nedreptate. Summum jus summa injuria.

Nu este permis a uită, că sunt în lume și alte legi, cari trebuie țienute în ainea ochiloru candu se pronunță vre-ună sentință a tablei septemvirale.

Astu felu sunt legile umanității.

Dar' sciința, dorere, n'a reesitu încă a concorda, în toate cazurile concrete, prescriesele acestei legi cu aplicarea legiloru positive, și variațiunea cazurilor ce se ivescu în viața abiè va permite candă această concordantia.

Nimicu n'ar' potè se justifice mai bine aserțiunile noastre, decâtu casulu de mai susu. Dreptulu pozitivu abiè pote se vina într'ună colisiune mai frapantă cu umanitatea, decâtu aci. A espune la marginea drumulu unu sat, batranii, copilasii și bolnavii comunei, această pote se fia justu, dar' nice-odată uman. Și dăcă cumpenim, că acesti omeni s'aru scosi de sub acoperementu chiaru atunci, candu au mai mare lipsa de elu: în tempulu ploiei de iernă; dăcă vomu cugetă, că capetăiulu se scote de sub capulu lor chiaru atunci, candu nu este vre-unu loeu sub cerulu liberu, pre care se-si asiedie capetele; dăcă vomu cugetă, că bucată de pane li-se scote d'în mână, chiaru candu este cu nepotința se-si cerce alta bucată, fiindu că în tempu de iernă n'au unde se lucră: atunci trebuie într'adeveru se ne amărăsca aduncu acestu casu dăcă ar' fi chiaru și de ună miie de ori justu.

Sentința trebuie se se esecuteze. Sentiulu de umanitate preține înse, că celu puțin se se esecuteze atunci, candu produce efecte mai puțin dureroase. Pote se fia unu momentu, candu simplulu actu judecătorescu este crudelitate.

Ce se va intemplă eu acesti omeni? se voru peri în mieria la marginea drumulu, se voru merge a fură, a răpi.

Sentința septemvirale, de sigur, n'a voitu această. Dar' însă-si esecutiunea este de atare natură, că de comunu partit'ă invingătoră decide terminulu. Dăcă ea nu-lu urgită, judecatori'a de sine nu-lu defig.

Apellăm la nobilele (ha, ha, ha!) sentiimente ale onor. presedinte alu tablei reg. d'în Muresiu-Osiorheiu, lu-rogamu în santulu nume alu umanității se amene până la primăvera esecutarea pretensiunii sale, dăcă e drăptă. Locuitorii s'aru potutu convinge d'în evenimentele de până acum, că ei se opună indiesertu sentinței; cerbiciloru (?) s'aru frantă și acum voru fi mai aplecăți spre a se impacă: se li concăda a se potè rentorece în casulele lor și se-i lasă acolo preste iernă până la primăvera.

Să nu atraga asupra sa blastemul nenorocitelor sedusi și indignațiunea unei țiere, ci să facă ceea ce umanitatea aşteaptă de la el și ce i s'oprește de sigură chiar și bunul său simțiu."

„Magyar Ujság“ publicandu telegramul cunoscutu alu Tofalenilor, adauge: „Pana azi, in 14 octovre, candu se scriu aceste orduri, guvernularu n'au avut tempu destulu pentru a deminti, prin organele sale oficiale și oficiale, această scire infioratoria. Amu acceptatu demintirea fiindu că amu n'au avut trebuința de una potere enormă a a imaginațiunei, pentru ca să potemu presupune despre unu membru alu tablei regesci, că ar' fi comis unu procedere atât de brutale și revoltatoriu."

Si ce vedemu? Neoficialulu organulu oficiale, atât de sprintenu cu alte ocaziuni, polemisiștia azi cu „Nar. Noviny“ d'in Zagrabia, „Pesti Napló“ tace, și tacerea această confirmă autenticitate cuprinsulu telegramei publicate mai susu.

Asiē dara stămu in faci'a situațiunei d'in Friandia, unde crudimea domniloru de pamentu silesce pre poporulu rapticosu să mora de foame, și să se parascescă țier'a."

Apoi promite, că primindu înștiințări mai detaiate despre starea lucrulu, va apretia portarea lui Voda-Pechy și a ministerialulu faci'a cu acestu casu infioratoriu.

Onorable Redactiune!

Veri care mandatariu și are detorința faci'a cu alegatorii săi, ca să dă sēma despre faptele sale referitorie la obiectulu, pentru carele și-au obținutu mandatulu. Spre această mie ni-a datu ocesiune S. Sa eppulu Oradanu, prin convocările urmatorie mai la vale.

Deci pentru ca să veda și să judece nu numai alegatorii mei, ci publiculu întregu comportatiunea respective țienut'a mea faci'a cu congressulu autonomiu catol. de Pest'a, ve rogu să aveți bunetate a dă locu in colonel „Federatiunei“ corespondințieloru suburmatorie.

Alu onorabilei Redactiuni, in Oradea-Mare 14. oct. 1869.

stimatoriu

Iosifu Romanu,

deputatu mirenu d'in dieces'a gr. cat. romana oradana.

Copia.

Nr. 603
1869.

Spectabile Domnule! Comisiunea de 18, aleasă in caus'a autonomiei catolice, să prelucra proiectulu de alegerea membrilor la statulu constituente autonomiu, gatandu acelu proiectu prin scrisorea presiedintelui statulu catolicu autonomiu Celsitudinea Sa Primatele Ungariei alaturata sub /₄ strapune toturoru alesiilor la consultarea preliminară, cu această ca înainte cu 10 zile de conchiama-re dietei să se infatisie die Pest'a spre continuarea conferinței. Dreptu această strapunandu se si Spectabilei Domniei vostre ca alesulu mireanu, ve intrebamu: aveți de cugetu a remane și mai departe langa neparticiparea de pana acumu, carea este in contr'a voiei alegatorilor, și veti intră in conferința, spre ce ati fostu alesu de poporu? — Facandu declaratiune aici câtu mai curandu, ca in casu candu nu ati voi a intră, de-si fureti alesu spre această, să restrapuneti conchiama-re cu aculusu, să se pota face alta dispuștiune trebuințiosa in caus'a această. — Datu in Oradea-mare la 16 aug. 1869. adictu: Iosifu m. p. Episcopu.

Santite Domnule Episcop! La intrebatiunea ce binevoiriti a mi-o pune cu datulu 16 augustu anului curinte sub Nrulu 603, am onore a ve raspunde cu tota supunerea fișci, că apretierea acelei impregiurari: ore sum participante la congressulu autonomiu alu catoliciloru de ritulu latinu, și respective a basericei magiare, catolice, și ba? cade in sfer'a alegatorilor mei mireni, cari m'au onoratu cu increderea loru neconditiunatu și fără de a-mi dă instructiuni. Alu Santiei vostre eppala, in Oradea-Mare 28. aug. 1869, cu devotiune fișca aplecatu Iosifu Romanu m. p. deputatu mirenu.

Nr. 641 Iubite Fiule Iosife! Raspundu la declaratiunea data la convocarea mea: luă-vei parte și ba la adunarea autonomica a toturoru catoliciloru, carea peste scurtu se va țienē in Pest'a, spre ce esti alesu; — aceea esti alesu la adunarea autonomica, nu numai a catoliciloru de ritulu latinu, fără si impreuna aceloru de ritulu rutenu si de ritulu grecescu, ba inca și de celulu armenescu și de totu riturile, și câtu acelu congressu nu se pote dice alu latiniloru eschisiv, fără alu toturoru catoliciloru. Neci se pote numi acelu congressu — precum singuru cu mare ratecire și nesciintia lu numesci — alu basericei magiare; că-ci baserica magiara catolica, și ba baserica catolica de specifica natiunalitate, nu esista. Ce e specialu: nu e universalu — nūe catolicu. In baserica lui

Christosu, care cuprinde in sine tote natiunile și limbile depre pamentu cu asemene indrepture, nu pote predomină și suprematiștia un'a pre alt'a, și veto celui mai micu, atātă ajunge ca veto celui mai mare. Apoi să ști, cumcā in Ungaria, magiarii catolici suntu mai puteni decâtu cei l-alti catolici de alta natiunalitate: slava, germana, romana etc. Apoi e vorba in acestu congressu despre dreptulu publicu alu catoliciloru d'in Ungaria, și nu de celulu privatu alu deosebitoru rituri, la care jus publicum qua comune avemu cuventu și dreptu egalu cu totii și nu e privilegiu numai alu ritulu latinu. Apoi in averile comune catolice basericesci și scolare suntemu toti conposessori; d'in cari preste totu este dotata dieces'a noștra oradana; și numai asiē a fostu cu potința, ca dieces'a oradana să se radice la o înaltiare nu numai materiala ci și intiesuala, cătu nu este mai dejosu decâtu diecesele sorore latine. Asiē dara, ca conposessori debue in comunu cu ceialti posesori să ne suatim, pentru că nu este impartita posesiunea comună intre diecese, — cum a renditu Pontificele Romei in Concordatu. Vedi, ast'a e glori'a diecesei oradane, că in baserica lunei ocupa unu locu onorificu și spre glori'a membriloru săi Romani, pentru că avemu in această diecesă și parocie rutene, și ale ruteniloru, d'intre cari unele s'au romanisatu, dar' totu si și aceste voiescu a fi reprezentate la congressulu comunu autonomiu d'in Pest'a. Eca asiē e lucrulu, nu cum procepiti cu unii, cari se nisuescu a persuade pre preoti despre pasivitate in privința acelu congressu, baremu quod modum procedendi, să se fia țienutu Sinodu mai înainte; ce feliu de Sinodu am țienutu cu cu Protopopii diecesani in marele consistoriu d'in 12 aug. a. e., in carele clerulu adunatu cu unu glasu au declarat, ca să luăm parte in caus'a și dreptulu comunu alu catoliciloru, că-ci intralminte pre noi inși ne ni-amu separat de ceia-l-alti catolici, cari s'ar' reci și s'ar' instraină de cătra noi, ma s'ar' indoi și in sinceritatea catolicismulu nostru; dreptulu și cuventulu ni le-amu pierde, spre cea mai mare dauna și materiala și spiritala a diecesei noștre. Santia Sa Episcopulu Lugosiulu Dobra mi-a scris, cum-cā d'intre alesi diecesei lui numai unulu d'in trei mireni și-a depus mandatulu, ceia-l-alti sustien, — si se va infatisi cu diecesanii lui la congressulu d'in Pest'a. — Acumu iubite Josife, ce vei face? depune-vei mandatulu, și precum esti alesu vei luă parte activa la acelu congressu autonomiu in Pest'a: să-me incunoscintiedi; ce de nu vei face — dupa ce impreuna cu fratele Sandru n'ati verificatu, — voi face pasi ca suplentii alesi diecesani, să fia de faci'a la adunarea cea mai de aproape in Pest'a, ca să vi cuprindă locurile.

Intralminte cu amore parintēșca sum, in Oradea-Mare 30 aug. 1869. celu mai adictu Josifu m. p. Episcopu.

Santite Dnule Episcop!

La gratioș'a scrisore d'in 30 augustu a anului curinte de sub numerulu 641, prin carea binevoiesci a-mi da unele desluciri in privința congressulu autonomiu catolicu de Pest'a și a referințieloru diecesei noștre gr. c. oradane, fia-mi iertatu, Santite Dnule Episcopu cu atât mai vertosu a Vi respunde cu tota sinceritatea, cu câtu prin această me provocati a me dechiară francu, de „voiescu a depune mandatulu, și a intră in congressulu amintitu?“ Ce e dreptu, acestu răspunsu faci'a cu adunanti'a presinte carea, dora se va și inchide pre candu va ajunge scrisorea mea la manile Santiei Vostre, pote că e și superfluu, in se d'in privința alegeriloru ulterioare, ce se voru face pre basea statuteloru primite și sanționande de Majestatea sa, amu cugetatu totu-si a fi la scopu și pentru justificarea portarei mele, ca deputatu mirenu diecesanu. Dēca in acestu răspunsu nu se va gari unu sistema anumita, caus'a e, că voiescu a raspunde in ordinea espressioniloru epistolei Santiei Vostre. Inainte de tote mi-descoperi, Santite Dnule, că congressulu autonomiu de Pest'a nūeste numai alu catoliciloru de ritulu latinu, ci și alu aceloru de ritulu rutenu, grecescu și armenescu. — Eu sum de această parere, Santite Dnule, că acestu congressu autonomiu nūeste una causa comună a catolicismulu și respective a universalulu catolicu, ci este una causa partială, suloveta de frati magiari catolici d'in Ungaria apartienitori ritulu latinu, de unde catolici d'in această parte a imperiulu, ma și cei d'in Croati'a, de-si stau sub coron'a stului Stefanu, nu iau parte la acestu congressu; ce e mai multu, sum informatu, că episcopulu și respective diecesei romano-catolice d'in Ardealu, i s'au datu să precēpa, că între d'ins'a și catolici d'in Ungaria nu esistu relațiuni, cari i-aru indreptati să iēe parte la acestu congressu. Li-au placutu totu-si și cătoru-va archierei de ritulu gr.-c. a se alatură acestei cause, această in se au facutu-o fără invoierea credinciosiloru mireni și respective a basericei canonice. Eu in se me temu, că dora-ce nu este inca precisata cestiunea, ce va să fia cea autonomica catolica? la carea este invitata și archidieceș'a noștra cu dieces'a Gherlei d'impreuna, de-si aceste au mai putiene relațiuni cu trebele administratiunali ale catoliciloru latini d'in Ungaria, decâtu episcopulu romano-catolicu ardeleanu, me temu dieu, că această nu va fi alta, decâtu chiamarea ardeleniloru la Pest'a, ca să si gate

acolo referințele de stat, cari si intrandu fără vre-o contielegere și reserva, și-gatara trebele, precum pre la muritu și insemnă istoria mai tardioru . . . spunu apriatu, Santite Parinte, pentru că nu e trēba de dogma, me temu, că esindu poterea statulu d'in organismulu basericescu catolicu, in loculu acelei-a poteri voiescu a se veri alta centralistica sub presteștia unității religioșare, apoi nu e destulu că acea potere ne coplesiesce natiunal-minte, ci să ne coplesiesca și religioșarminte?! Fiindu vorb'a de catolici Ungariei, scimu că in Ungaria sunt ruteni și romani catolici de ritulu grecescu; cunoscū dara ritulu grecescu, ce să fia in se celulu rutenescu? nu sciu, de-si am fostu mai de multe-ori in baserice de idiom'a rusēșca, in cari in se am esperiatu, că in tote se purcede dupa ritulu orientale și respective dupa alu noștru celulu grecescu, afara de această că in se a introduce căte-va cantări usuate la catolici magiari de ritulu latinu; ast'a in se o facu nu d'in divergenți'a ritulu, ci pentru că si pierdu natiunalitatea, și cantă mai bucurosu in limb'a magiara, carea o pricepu și vorbescu, precum forte bine sciti Santia V. d'in neplacut'a controversa ivita in parocia de Macău, d'in carea și in cercuri mai considerabile facu cestiune de natiunalitate, și nu de cultu dumnediescu de unde și Santia voștra, obositu de lupt'a fără de succesu, i lasai să lucre de capulu loru. Mi descoperi, Santite Dnule Episcopu, in scrisorea mentiușnata urmatorie: „nece se pote numi acelu congressu — precum singuru cu mare ratecire și nesciintia lu numesci — alu basericei magiare, că-ci baserica magiara catolica, și ba baserica catolica de specifica natiunalitate nūesiste.“ De-cum-va frasele acestei stilistice scose d'in ari'a locuriloru comune, aru potē de siguru prinde locu faci'a cu personalitatea mea, atunci in adeveru poporulu credinciosu alu diecesei gr.-catolice Oradane pre carea in se si Santia Voștra o dechiarati de asiedia-ta la o înaltime spiritală, este numai de compatimitu, că in cause asiē vitali, și-a pusu increderea in nesci inși, cari nu cunoscū loculu unde suntu tramisi. Spre onorea allegatoriloru mei in se eu cu tipiculu a mana voiu documentă, ce serbatore ne impresora. Comisiunea de 18 es-misa de constituente autonomica, pentru elucrarea proiectulu referitoriu la organizațiunea adunantiē, in elaboratululu său, ce mi-l'ati tramisu chiaru Santia Voștra, §-ulu primu lu incepe cu aceste cuvinte: „a magyar katholică egyház autonomiáját szerves gyűlés egyházi és világi tagokból áll“ (adunarea organizatoria a autonomiei basericei catolice magiare se compune d'in membri eclesiastici și mireni); eca Santite Dnule, că asertiunea mea botediata de nesciintia, este basata pre actulu comisiunei, in carea și-a pusu increderea adunanti'a întreaga, este basata pre unu documentu mie subministratu chiaru de Santia Voștra; deci daca asertiunea mea este nesciintia și mare ratecire, atunci in adeveru se pote numi in se elaboratululu de una mare ratecire și nesciintia, că-ci acelu dīce, că adunanti'a organizatoria este a basericei magiare catolice. Afara de acestu documentu plausibilu nu numai eu ci toti credințiosii romani gr. catolici mai avemu causele noștre de a afirmă, că acestu congressu este alu basericei chiaru magiare catolice; desvelirea acestoru-a in se nu este obiectulu declaratiunei presinte.

(Va urmă).

Arceologicu.

D'in Selagiu, 10 oct. 1869.

In partea de cătra resaritu — media-di a Selagiu-lui, sub polele Mesesiului, pre una vale strimta și romantica se estende comun'a romana Moigradu, in departare de 1¹/₂ ora de la Zelahu. De a supra comunei in partea de cătra resaritu se radica promuntoriulu Magura. Costea de cătra media-di a Magurei se numesce Pometu. Magura, Pometulu și giurulu Moigradului sunt loculu unei vechie colonie romane, carea dupa scrutarile arceologice si istorice s'ar' fi numitu Paralissu m. Aceștia colonia a fostu ultimulu punctu cătra media-nopte in părțile Daciei, a fostu un'a d'intre cele mai insemnate colonie, atât d'in punctu de vedere alu marimii și situațiunii ei topografice, câtu și d'in punctu de vedere strategicu, fiindu menita a fi scutul și punctulu de apărare contra barbariloru de nordu, contra Sarmatiei.

Si pana candu asi fi in pusețiune a dă una descriere mai detaiata a acestei relicuie romane, mi iau voia a impartesi onoratululu publicu romanu căte va pasie referitorie la obiectulu in cestiune.

Pre verfulu Magurei se estinde unu siesu frumosu, unde se crede a fi fostu una fortareta dacica. Romanii ocupandu Dacia, au aflatu pre Magura una cetate dacica, care nimicindu-se, in loculu ei s'a înaltiatu vulturele romanu; aci, pre Pometu și in giurulu loru s'au dicitu mai multe cetăți și s'a pusu basea unei colonie militare. Totu atunci s'a legatu această colonia prin una sioșea cu cele-lalte colonie romane. Anume sioșeu'a, ce se vede si acum la Moigradu, duce de una parte pre culmea Mesesiului pana cătra Ciut'a, de alta parte pana la Tihău: această s'a numitu vallu romanu de

VARIETATI.

cătra Sarmati'a. Spre așezarea acestui val au fost colonii militare de la Moigradu și castru — castra stativa — de la Sebesiulu micu, Buciumu, S. Petru, Ungurasiu și Romi'a (Romiti'a?). Locurile castru se vedu și acum, er' s'oseu'a amintita poporul și ad' o numesce „d r u m u l u l u i T r a i a n u „ care la Moigradu esindu d'in v a l l u m r o m a n u m trece prin comun'a Săcu, de aci pre la Romi'a și Ungurasiu pana la Vascapeu, de unde unu ramu in apropierea S. Petru trece preste va'ea Ungurasiului (Egregy) la Buciumu, er' linia principale duce cătra Clusiu.

Drumul lui Traianu la Pometu, in cele mai multe locuri si asta-di e folosiveru; in padurea Moigradului trece pre langa „ba i i s t e“, de unde s'au sapatu petrele de lipsa la colonia.

In centrulu coloniei, pre celu mai frumosu locu alu Pometului — „la basericuti'a“ — se vedu urmele amfiteatrului. De aci se vede estensiunea mare a coloniei, se vedu ruinele edificelu maretie, apaductelu arteficiose, urmele marimii strabuniloru nostri. Una parte a Pometului e sub cultivare, era una alta parte e acoperita de paduri si tufe; in agri mai alesu primaver'a se afla o multime de vase, instrumente de casa, bani romani antici, etc.

Indiferentismulu, ce infloresce la noi in tote ramurile sciintiei, a lasatu uitata colonia romana de la Moigradu, anticitati prețioase ce se afla aici in numeru mare, au trecut si trecu in mane straine, asiè d. e. contele G. Andrassy d'in Ghircei are una colectiune rara de anticitati aflate la Moigradu. Poporul d'in Moigradu si d'in comunele vecine afla in continuu bani, instrumente de casa, statue mai mice si mai mari, caramide cu inscriptiuni, etc., cari apoi le instraineaza pentru cati-va cruceri, spre cea mai mare dauna natiunale. Preutii si intieliginti'a romana d'in giuru au cea mai santa detorinta natiunale ca, luminandu poporul, sè impedece aceste instrainari si sè induplece poporul a le cede gratis seu prin rescumperare museului natiunale d'in Blasiu.

De candu locuescu in apropierea Moigradului, am venitu in posesiunea urmatoriloru anticitati romane:

1. Una cheia de arama.
2. Una moneda dacica. Inscriptiune nu se vede pre d'ins'a, numai pre una parte are una figura asemea unei flori.
3. Unu falcaru de arama.
4. Una moneda de argintu, pre aversu cu capulu laureatu alu lui Traianu si inscriptiunea: IMP. TRAIANO AUG. GER. DAC. P. M. TR. P. V. PP. — pre reversu: SPQR. OPTIMO PRINC. (Imperatori Traiano Augusto Germanico Dacico, — pontifex maximus tribuniciae potestatis consulatu V. pater patriae, — senatus populusque romanus optimo principi) a. 104—110.
5. Una moneda de argintu, pre aversu cu capulu laureatu alu lui Antoninu si cu inscriptiunea: ANTONINUS AUG. PIUS PP. TR. P. XI, — pre reversu: COS. II.
6. Una moneda de argintu, pre aversu cu capulu imperatului si cu inscriptiunea: ANTONINUS AUGUSTUS, pre reversu: COS. III. (a. 138.)
7. Una moneda de argintu, pre aversu cu capulu laureatu alu imperatului si cu inscriptiunea: IMP. CAESAR TRAIAN HADRIANUS AUG., — pre reversu: P. M. TR. P. COS. III. (a. 119.)
8. Una moneda de argintu, pre aversu cu inscriptiunea: GORDIANUS AUG.; pre reversu: CONCORDIA AUG. (?)
9. 2 monete de arama si 3 monete de argintu, a caroru inscriptiune nu am potutu-o descifra.
10. Unu carneolu cu una figura mitologica. Acosta potra e cuprinsa in unu anelu. Cuprinderea se vede a fi mai noua.

Anticitati de sub nr. 1. 5. 6. 7. 8 mi s'au datu prin dlu Andrei Cibenschi, avocat in Zilahu cu scopu de a le transpne in museulu d'in Blasiu, unde le-am si tramisu impreuna cu monetele de sub nr. 2. 3 si 4.

Totu la Pometu in otarulu Saculu am aflatu una petra desgropata, in lungime de 6¹/₂ urme cu urmatoriu epitaflu:

D. M.
VICTORIA. I.
A FRF. VIX.
AN. XX. P. AIC
V—LAP. AI RO
NUS LIBER
L B E R I E B
M.

Sprezeu, că d'in candu in candu voiu potè impartesi mai multe date arceologice d'in giurulu Moigradului. *)

A. C o s m a.

*) (Parintele Hyacintho) caletori in Americ'a, chiaru in diu'a, in carea, dupa porunc'a generalulu carmelitiloru, aveà sè reinte in clastru. Pre candu se va deschide conciliulu ecumenicu, parintele Hyacintho se va reintorce la Parisu.

*) (Imperatés'a francesiloru), trecundu preste pamentulu clasicu alu Italiei, visità campulu de la Magenta, care a fostu martoru victoriei francesiloru contra Austriei, si a ruptu pre sèma fecioru-so una flore d'in acestu pamentu ingrasiatu cu sange de eroi.

*) (Faim'a) cum că parintele Butariu va fi trasu la cercetare pentru cuventarea sa d'in Gur'a-Hontiu, s'a adeveritu. „Hon“ d'in 14 oct. aduce scirea că, comitele d'in cottulu Aradu a emisu una comisiune investigatoria, sub presiedinti'a Dlu Descö, carea prin energi'a ei — dice „H.“ — si-a si finitu in diu'a urmatoria investigarea, — firesce constatandu, că parintele Butariu intr'adeveru a acitiatu. Actole de investigare s'au susternutu v. comitelui pentru purcederea ulterioare. — Minunate concepte potu sè aiba comisiunea emisă despre acitiare și conturbarea pacii. Daca va merge totu asiè, adi manc ne vomu tredi numai, că de dreptate iubitorii unguri voru tienè una investigatiune generale contra intregi natiuni romane.

*) (Sui'ta) imperatului Franciscu Iosifu in caletoria sa in Orientu este campusa d'in urmatoriele persoane: Cont. Bellegarde, adjutantu-generalu, ca conducatoriu supremu alu caletoriei (cu adjutantulu Löhn-eisen, baronu); adjutanti de arpe ai Maj. Sale: bar. Bechtolscheim, cont. Uexküll, Kriegshammer, Groller; oficerulu de ordonantia alu Maj. Sale si maiestru de cavaleria cont. Szirmay; propusii cancelariei militare: colonelulu Reck, colonelulu Kraus; directorulu cabinetulu Braun, consiliariu de stat; consiliariulu de curte Pápay; primulu intendantu de curte, principele Hohenlohe; cancellariulu imperialu contele Beust; chefulu de sectiune Hofmann; consiliariulu de sectiune Teschenberg; secretariulu de curte Vraniczany; contele Iuliu Andrassy; Plener; vice-admiralulu Tegthoff; capitanulu de fregate Funk; secretariulu de curte Raymond; Mayr si Branko oficiali de curte.

*) (Stramutare in ministeriu.) Dupa „Száz.“ ministrulu de interne Wenckheim si-a datu de nou demisiunea si s'a primitu.

*) (In ministeriulu de comerci) se trateza a supra unui proiectu de lege relativu la societati de actiuni. Se dice, că acestu proiectu ar' fi petrusu de unu spiritulu liberalu si că ar' rupe cu totulu cu sistemulu de concessiunare, restringundu totu-una-data dreptulu de supraveghiare alu guvernulu; concessiunile s'ar' intrebuinta numai la unele bance si la cãlile ferate.

*) (Escesse noue) au intrevenu in Bud'a-Vechia intre ultramontani si intre poporu pentru afaceri scolastice. Este curiosu a vedè inse pre Carolu Szász, emisu d'in partea ministeriulu de culte, cum precepe domni'a-lui a face dreptate. Era vorba adeca, că a cui este edificiu de scola? Dlu Szász resolvi cestiunea de dreptu in data, declarandu că edificiu este alu eclesiei catolice. De-si in interesulu natiunalitãti nostre spriginimu scolele confessionali, nu potemu inse a nu ne mirã de precederea, că in Ungari'a constitutionalu (?) cestiunile de dreptu se resolu pre cale administrativa. Unde se mai intempla asemene procedere in lume? Se considerãmu inca, că in Ungari'a sunt deregatori cardinali acei-a, cari reducu justiti'a la una simpla administratiune.

*) (Diuarulu oficialu) „B. K.“ face cunoscutu totururu jurisdicțiuniloru si oficielu d'in tiera că restituindu-se tipografia de stat in Bud'a, va primi d'aci inainte totu felulu de testuri oficiale spre tiparire, si inca nu numai in limb'a germana si magiara ci si in cea romana, tautiesca, croata, serbesca, polona si italiana.

*) (Contele Iuliu Andrassy) se va rentorce numai cu finea lui nov. d'in caletoria sa d'in resaritu, in acestu tempu presidiulu ministerialu va fi concrediutu baronulu Eszvös.

*) (Foiele magiare) suntu forte ingrigite, că pretractãrele dietali nu voru potè decurge fara impledcare d'in caus'a caletoriei ministrulu presiedinte in oriinte, satorita degiã definitivu. „Lloyd“ nu vede aci nici o tema, că-ce pana la rentorcerea presiedintulu nu se voru pretractã alte proiecte de cătu ale lui Lonyai si Horváth. In lun'a viitoria, candu comisiunea financiaria va satori bugetulu, diet'a va pretractã proiectele ministrulu de justitia, referitorie la tribunale, si mare parte trecute prin comisiuni, fara a caroru resolvere nu se pote face reorganizarea jurisdicțiuniloru.

*) (Fragilitatea omenesca.) Plebanulu catolicu d'in Csenger, descriendu fragilitatea omenes-

ca, adresã in basereca urma'oriele cuvinte cătra ascultatorii sei: „Asiè sunteti, iubiti credintiosi, ca-si boulu si magariulu, că-ci voi inca ve veti nimici ca-si acesti-a.“ Dreptu ace'a, una mare parte d'intre catolicii intieliginti nu mai mersera la basereca de la Pasce in coce.

*) (Academia) de drepturi d'in Sabiu are acci'a-si numeru d'in partea tinerimei romane, care l'a avutu de comunu pana acuma; d'in contra, ungurii si nemtii au scadintu multu in anul' curinte. „Hern. Ztg.“ dice că caus'a acestei impregiurari ar' fi parte putienulu pretiu ce se pune pre ramulu juridicu d'in caus'a starei nesigure a oficialiloru parte obligamentulu militarulu si trecerea la institute magiare si universitati germane.

*) (De la inceputulu lunei octovre, foia „Curierulu de Iassi“ va aparè de done ori pre septemana: Joi'a si Dominic'a.) Foia „Curierulu de Iassi“ este unu simplu buletin, si publica tote cele petrecute in tiera si d'in strainetate fara comentarie; pre langa aceste se ocupa multu cu partea economica prin publicarea pretiuriloru curante d'in porturile si terguvile Romaniei etc. Pentru delectarea lectoriloru, sub rubric'a de Varietati, se gasescu diferite articule instructive si umoristice. Anunciurile publicate in foia „Curierulu de Iassi“ gasescu cea mai mare respandire. Pretiulu Abonamentulu este pentru Iassi: pre 3 lune 3 lei 50 bani, pre 6 lune 7 lei noi, pre 12 lune 14 lei noi; pentru districte: pre 3 lune 4 lei noi, pre 6 lune 8 lei noi, pre 12 lune 16 lei noi. Abonamentele se facu in Iassi la Tipografia „Juimea“, casele Bancei, er' in districte la biurourile postale. Costulu Abonamentulu d'in districte se primescu si in timbruri de posta.

Sciri electrice.

Vie'n'a, 14. oct. Dupa informatiunile „Nouci presse libere“, asta-di s'ar' fi tienutu sub presiedinti'a imperatulu unu consiliu ministeriale, la care ar' fi luat parte atãtu ministrii comuni cătu si cei magiari, cari se aflau in Vie'n'a. Objectele desbaterei: Spesele pentru caletoria imperatulu si raportulu Ungariei cătra banca natiunale.

Praga, 14. oct. Contele Chotek nu isbuti in tratãrile sale cu capii partitei boeme. Clubulu constitutionalu a decisu a indreptã una adresa cătra imperatulu inainte de inchiderea sesiunii. Se afirma, că diet'a se va inchide in 22 octovre.

Parisu, 14. oct. Senatorulu Sainte-Beuve a moritu. Seirile d'in Spania anuncia, că doae regiminte ispaniole au trecut la insurgenti. Insciintãrile guvernulu ispaniolu anuncia invingeri.

Zara, 15 oct. Diet'a provinciale primi in siedintu sa de ieri legea a supra instructiunei populare. Propunerea partitei natiunale de a dà guvernulu votu de neincredere s'a respinsu.

Praga, 15 oct. Intr'o adunare de ieri, capii partitei vechie boeme si ai partitei clericali-feudali au deesu, că la una impacare eventuale nu voru parasì terenulu declaratiunei.

Ragu'sa, 15 oct. Consiliulu comunalu a tienutu asta di conferintia, in carea s'a decisu: a se provocã insurgenti prin una deputatiune, ca sè se supuna militiei; daca acosta provocare n'ar' avè resultatu, atunci va intreveni militi'a. Insurgentii sunt preste una mia, si si-ocupa pusetiuni de așezare pre munti

Madridu, 15 oct. Una proclamatiune guvernulu ofere rescolatiloru d'in Valencia amnestia deplina, dèca se voru supune pana la terminulu deplina. Conducatoriloru de trupe li se promite numai agratiunea vietiei.

Napolea, 15 oct. Se facu pregatiri pentru convenirea imperatulu Austriei cu regele Italiei intr'unulu d'in porturile italiane.

Cottaro, 16. oct. Insurgentii respinsera consiliile deputatiunei comunale d'in Castelnuovo, prin li se recomandã supunere, ei paru a fi resoluti a se folosi de putere. Prin gramadire de petre mari, insurgenti se in cerca a inchide strad'a principale.

Parisu, 16. oct. Mai multe diurnale afirma, că este vorba de una schimbare a ministeriulu.

Proprietariu si editoriu: Alesandru Romanu.
Redactoru respundietoriu interim: Ionu Porutiu.

*) Le vomu impartesi cu bucuria.

Red.